

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

СОЦІОЛОГІЯ ТА ПСИХОЛОГІЯ ПРАЦІ

ID 1690

Шифр, назва спеціальності та освітній рівень	053 Психологія (бакалавр)	Назва освітньої програми	Психологія (2025)
Тип програми	Освітньо-професійна	Мова викладання	Українська
Факультет	Факультет економіки та менеджменту (ФЕМ)	Кафедра	Каф. психології (ПС)

Викладач/викладачі

Сівчук Петро Іванович, старший викладач, [профіль на порталі "Науковці ТНТУ"](#)

Загальна інформація про дисципліну

Мета курсу	Дати уявлення студентам про соціально-психологічні та мотиваційні механізми ефективної праці, ознайомити з активізацією психічних функцій людини в процесі праці, психологічних особливостей профорієнтації, профвідбору, підготовки кадрів, соціально-психологічних особливостей різних видів праці тощо.
Формат курсу	очний, дистанційний і змішаний
Компетентності ОП	<p>Вивчення навчальної дисципліни передбачає формування та розвиток у студентів компетентностей:</p> <ul style="list-style-type: none"> - інтегральної компетенції: ІНТ. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері психології, що передбачають застосування основних психологічних теорій та методів, та характеризуються комплексністю і невизначеністю умов. - загальних: ЗК 1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях. ЗК 2. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності. ЗК 4. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.
Програмні результати навчання з ОП	<p>За результатами вивчення дисципліни студент повинен продемонструвати такі результати навчання:</p> <p>ПР 1. Аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання.</p> <p>ПР 15. Демонструвати відповідальне ставлення до професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку.</p>
Обсяг курсу	<p>Очна (денна) форма здобуття освіти:</p> <p>Кількість кредитів ECTS — 4; лекції — 28 год.; практичні заняття — 14 год.; самостійна робота — 78 год.;</p> <p>Заочна форма здобуття освіти:</p> <p>Кількість кредитів ECTS — 4; лекції — 10 год.; практичні заняття — 6 год.; самостійна робота — 104 год.;</p>
Ознаки курсу	Рік навчання — 4; семестр — 8; Вибіркова дисципліна; кількість модулів — 2;
Форма контролю	Поточний контроль: Тестові модульні контролю №1 і №2, контроль і оцінювання підготовки до практичних занять

Підсумковий контроль: екзамен

Компетентності та дисципліни, що є передумовою для вивчення

Дисципліни, що є передумовою до вивчення курсу:

- Загальна психологія;
- Інформаційні технології та основи програмування;
- Психофізіологія;
- Безпека життєдіяльності, основи охорони праці;
- Психоекологія та цивільна безпека;
- Анатомія і біологія людини.

Матеріально-технічне та/або інформаційне забезпечення

Технічні засоби для демонстрування результатів навчання (ноутбук, проектор). Пакет програмних продуктів Microsoft Office 365.

СТРУКТУРА КУРСУ

Лекційний курс	Годин	
	ОФЗО	ЗФЗО
<p>Лекція 1. ТЕМА: Соціологія і психологія праці як навчальна дисципліна</p> <p>Соціологія праці є однією з галузей загально-соціологічної теорії, яка вивчає загальні питання розвитку і функціонування суспільства і містить положення про типічне для всього суспільного розвитку в цілому. Визначаючи зміст соціології праці, треба сказати, що це наука про закони та закономірності сталих взаємозв'язків окремих індивідів, спільнот як активних суб'єктів праці, які знаходять конкретне виявлення у соціальних явищах та процесах трудової сфери.</p>	4	2
<p>Лекція 2. ТЕМА: Праця як соціальний феномен і соціальний процес.</p> <p>Праця як базовий соціальний процес: становлення процесу праці, історія розвитку розуміння праці, сучасні уявлення про працю, співвідношення індивідуального та колективного чинників у системі організації праці. Соціальна сутність праці. соціальні функції праці. Зміст і характер праці. Основний закон соціології праці. Ставлення до праці, чинники його формування і показники оцінки. Задоволеність працею, її види. Фактори задоволеності працею.</p>	2	2
<p>Лекція 3. ТЕМА: Трудова поведінка: її форми та види</p> <p>Праця як основний вид діяльності людини та її психо-фізіологічні особливості. Поняття соціальної і трудової поведінки. Види трудової поведінки. Особливості та характеристика форм трудової поведінки. Особливості формування ринкового типу трудової поведінки.</p> <p>Праця як основний вид діяльності, оскільки пов'язана з виробництвом суспільно корисних продуктів - матеріальних та ідеальних. Вона є вічною необхідною умовою існування людей і розглядається як специфічна видова поведінка людини, що забезпечує її виживання. Трудова діяльність зумовлюється певними мотивами і спрямована на досягнення певної мети.</p>	2	2

Лекція 4. ТЕМА: Соціальні аспекти мотивації і стимулювання праці

Потреби як детермінанти трудової поведінки. Цінності та ціннісні орієнтації. Мотиви і диспозиції особистості у регулюванні трудової поведінки. Поняття мотивів і механізму мотивації праці. Класифікація. Концепції трудової мотивації. Поняття стимулювання праці та його функції. Види стимулів і вимоги до організації стимулювання трудової діяльності. Саме у сфері праці створюються умови для задоволення більшості основних потреб. Звідси висновок - потреби є джерелом трудової активності людини.

2

Лекція 5. ТЕМА: Трудова адаптація і трудова мобільність

Поняття соціальної адаптації та її взаємозв'язок з трудовою адаптацією. Сутність трудової адаптації та її види. Трудова адаптація - це різновид соціальної адаптації, де адаптант пристосовується до нової трудової ситуації, у процесі якої погоджуються вимоги та очікування її учасників, де особистість і трудове середовище активно впливають один на одного і є адаптивно-адаптуючими системами. Етапи, швидкість і показники адаптації. Передумови трудової адаптації. Чинники трудової адаптації. Управління трудовою адаптацією. Трудова мобільність, її функції і типи. Управління трудовою мобільністю.

2

Лекція 6. ТЕМА: Трудовий колектив як соціальна організація та соціальна спільність

Поняття та функції трудового колективу. Класифікація трудових колективів. Соціальна структура трудового колективу. Трудовий колектив як соціальна організація. Трудовий колектив як соціальна спільність. Для розуміння сутності трудового колективу слід спиратися на його основні ознаки:

- наявність спільної організаційної мети - створення матеріальних та духовних цінностей та послуг,
- розподіл праці по вертикалі та горизонталі,
- сумісність дій, які базуються на єдності цілей і інтересів,
- структурна оформленість (наявність органів управління і самоуправління, норм, вимог поведінки).

2

Теми занять,
короткий зміст

Лекція 7. ТЕМА: Психологічні фактори трудової діяльності

Праця як доцільна свідомо діяльність людини, крім зовнішньої (фізичної), включає і внутрішню (психічну) активність. Психіка є властивістю, функцією мозку і являє собою відображення в ньому реальної дійсності.

Однак психіка - не дзеркальне відображення, а активний багатоактний процес, в ході якого зовнішні впливи трансформуються відповідно до внутрішніх особливостей людини. Психіка людини та її функції в процесі праці. Закономірності активації психічних процесів в трудовій діяльності: відчуття і сприймання в процесі праці, мислення в процесі праці, пам'ять в процесі праці, увага і воля в процесі праці, емоції і почуття в процесі праці. Психічні властивості особистості, їх розвиток та прояви в трудовій діяльності: особистість та її структура, темперамент і характер, здібності, мотиви і мотивація.

2

2

Лекція 8. ТЕМА: Професіогенез суб'єкта праці

Професійна діяльність - це діяльність людини у певній сфері праці за набутою професією (спеціальністю). Вона вимагає від людини сукупності спеціальних знань, навичок, особистісних якостей і відрізняється від захоплення і хобі тим, що здійснюється у робочий час. Функції професійної діяльності: створення матеріальних і духовних цінностей; отримання коштів для життя людини; сприяння загальному і професійному розвитку людини. Процес професійної діяльності включає в себе такі компоненти, як мета, завдання, суб'єкт, предмет, засоби і результати.

2

Професійне становлення суб'єкта праці. Стадії та етапи розвитку професіоналізму.

Професійна кар'єра та психологічні особливості компетентності.

Лекція 9. ТЕМА: Психологічні аспекти підвищення професійної працездатності працівника

Успішність будь-якого виду праці багато в чому визначається станом людини у процесі трудової діяльності. Стани є важливою складовою частиною психічного життя людини, від якої залежить не тільки ефективність її праці, а й самопочуття і здоров'я.

Науково-технічний прогрес характеризується не тільки збільшенням темпів розвитку і впровадження нових технічних систем і технологічних процесів, а й зростанням ролі людини у досягненні високої продуктивності праці. У таких умовах психологія праці повинна оптимізувати психічні стани людини, які формуються в процесі професійної діяльності. Тому важливою є загальна характеристика психічних станів, які зумовлюють працездатність людини. Фактори та закономірності змін працездатності. Працездатність і стомлення. Психологічний стрес у трудовій діяльності.

2

Лекція 10. ТЕМА: Психологічні проблеми формування, відбору і підбору професійних кадрів
Розвиток сучасного суспільства нерозривно пов'язаний з технічним прогресом у промисловості, сільському господарстві, енергетиці, військовій справі, на транспорті, а також з формуванням людських трудових ресурсів, вихованням і підготовкою людей до виконання суспільно корисних та індивідуально необхідних і привабливих трудових функцій. Неухильно зростають не тільки значимість праці для людини, але й її складність і відповідальність за виконувану роботу.

2

В останні десятиліття особливо зросло значення психологічного вивчення різних аспектів трудової діяльності і, відповідно, психології як науки про психічні явища відображення, пізнання, спілкування і діяльності.

Принципи та етапи формування професійної придатності. Психологічні особливості професійної орієнтації. Психологічні основи професійного відбору, підбору та розміщення кадрів.

Лекція 11. ТЕМА: Психологія вивчення професій

Будь-яке дослідження в психології праці розпочинається із вивчення конкретної професійної діяльності. Для деяких професій створені професіограми та психограми. Професіографія - дає описово-технічну і психофізіологічну характеристику різних видів професійної діяльності. Результатом професіографії є складання професіограм і психограм.

Професіографія - технологія вивчення вимог, які пред'являються професією до особистісних якостей і психофізичних можливостей людини. Її використовують з метою розроблення інформаційних, діагностичних, корекційних і формуючих методичних посібників і практичних рекомендацій для забезпечення взаємовідповідності людини і професії. Професіографія забезпечує формулювання практичного завдання й організацію його вирішення з метою оптимізації і підвищення ефективності професійної праці.

2

Професіографія та її цілі. Професія. Загальна характеристика професій. Класифікація професій. Психологічні аспекти вивчення професійної діяльності. Методи психологічного вивчення професійної діяльності.

Лекція 12. ТЕМА: Основи психологічного професіознавства

Трудова діяльність є провідною, центральною серед інших видів діяльності людини, які пов'язані з працею, функціонують як різновид праці, виступають як її передумова, умова чи наслідок. Так, спілкування, гра, навчання, професійна підготовка, спорт, моральна діяльність мають спільні риси з трудовою діяльністю, є похідними від трудової діяльності, мають тотожну з нею побудову. Для структури і змісту цих видів діяльності характерні мотивованість, активність, суспільний характер, предметність, інформаційна забезпеченість, цілеспрямованість, певна оснащеність знаряддями, продуктивність, емоційність тощо. Усі зазначені вище види діяльності, так само як і трудова, регулюються суб'єктом певною системою психічних якостей особистості. Тому необхідно розглянути загальну психологічну характеристику діяльності особистості.

2

Психологічний зміст категорій “діяльність” і “праця”. Об'єктивний і суб'єктивний зміст діяльності. Психологічна система діяльності. Поняття ергатичної системи. Основні ергатичні функції системи. Трудовий пост і його структура.

Робоче середовище працівника та організація робочого місця.

Лекція 13. ТЕМА: Соціально-психологічний клімат колективу

В процесі спільної діяльності членам групи чи колективу необхідно підтримувати контакти між собою для передачі інформації і координації своїх зусиль. Від рівня такої координації залежить продуктивність колективу, яким би видом діяльності він не займався. В свою чергу, цей рівень є величина, що походить від ступеня психологічної сумісності членів колективу. Що ж таке психологічна сумісність, від якої в значній мірі залежить соціально-психологічний клімат в колективі?

2

2

Соціально- психологічний клімат колективу. Проблема спілкування і психологічної сумісності. Виробничі конфлікти: джерела, види, форми, динаміка. Основні моделі та стилі поведінки при розв'язанні конфліктів. Відносини в колективі по вертикалі і горизонталі.

РАЗОМ: 28

10

Практичні заняття (теми)

Годин
ОФЗО ЗФЗО

Практичне заняття 1

Тема: Теоретичні та методологічні основи соціології та психології праці як навчальної дисципліни.

2

2

Практичне заняття 2 Тема: Праця як соціальний феномен і соціальний процес	2	2
Практичне заняття 3 Тема: Трудова поведінка та проблеми мотивації і стимулювання праці	2	2
Практичне заняття 4 Тема: Трудовий колектив як соціальна організація і фактор трудової адаптації та мобільності	2	
Практичне заняття 5 Тема: Психологічні фактори трудової діяльності	2	
Практичне заняття 6 Тема: Професіогенез суб'єкта праці	2	
Практичне заняття 7 Тема: : Основи психологічного професіознавства	2	
	РАЗОМ:	14 6

ІНШІ ВИДИ РОБІТ

Теми, короткий зміст

Самостійна робота. Опрацювання окремих розділів програми, які не виносяться на лекційні заняття:

- соціальний контроль у сфері праці,
- професійне самовизначення особистості,
- соціальні аспекти ринку праці,
- управління трудовими ресурсами,
- професійна придатність і вибір професії,
- виробничча втома,
- професійно важливі якості суб'єкта праці,
- формування індивідуального стилю трудової діяльності,
- прийоми попередження стресових ситуацій на роботі,
- форми і види трудової поведінки,
- співвідношення індивідуального та колективного у системі організації праці,
- трудовий колектив як соціальний інститут,
- місце та роль керівника у трудовому колективі,
- робоча сила як товар,
- біржа праці та її роль у функціонуванні ринку праці,
- проблеми зайнятості населення в Україні,
- проблеми безробіття та його соціальні наслідки,
- поняття культури праці та її типи.

Інформаційні джерела для вивчення курсу

Література

Основна

- 1.Березовська Л.І. Психологія діяльності. У 2 кн. Кн. 1. Психологія праці як складова частина психології діяльності: Навчально-методичний посібник./Л.І.Березовська, О.С.Юрков, Мукачево: МДУ,2016.188с.
2. Економіка праці та соціально-трудові відносини: навч. посіб. / О.В.Безпадько та ін.; за заг. ред. О.В.Безпалько. К.: Кафедра. 2020. 310с.
3. Лукашевич М.П., Шандор Ф.Ф., Булавінська О.І. Соціологія праці: Підручник. 2-ге видання, доповнене і перероблене, Ужгород. 2025. 615с.
4. Лукашевич М.П., Шандор Ф.Ф., Булавінська О.І. Соціологія кар'єри: Підручник. 2-ге видання, доповнене і перероблене, Ужгород. «АУТДОР ШАРК». 2024. 314с.
5. Лукашевич М.П. ,Лукашевич О.М., Шандор Ф.Ф. Соціологія економіки: підручник. Ужгород. ТОВ «РІК-У». 2021. 294с.
6. Кириченко В.В. Психологія праці та інженерна психологія: навчальний посібник. Житомир. Вид-во ЖДУ ім. І. Франка. 2022. 240с.
7. Психологія праці: навч. посібник / за ред. Є.Л. Скворчевської. Харків. 2022. 160с.
8. Психологія професійної діяльності: підручник /за ред. С.К.Шандрука. Тернопіль. ЗУНУ. 2022. 256с.
9. Карпенко Г.В. Психологія праці та вибір професії: навчально-методичний посібник. Суми: ВТД «Університетська книга». 2018. 168с.
- 10.Ложкін Г.В. Психологія праці: навч. посіб. Для студ. вищ. навч. закл. / Г.В.Ложкін, Н.Ю.Воляннюк, О.О.Солтик. Хмельницький: ХНУ.2013. 191с.
11. Щербаківа І.М. Психологія праці: теоретичні і методологічні основи наукових досліджень: навчальний посібник. Суми. СумДПУ. 2020. 144с.
12. Психологія праці та інженерна психологія: навч. посіб. для студ. денної і заочної форм навчання спеціальності 053 «Психологія» /укл. О. С. Юрков. Мукачево: МДУ. 2018. 187с.
13. Чумак В. Психологія праці: навч. посібник. Харків. 2017. 159с.

Допоміжна

1. Бочелюк В.Й. Пучина О.В. Організаційна психологія на підприємстві. Вид.: ЦУЛ. 2019. 272с.
2. М.О.Волошенко, О.В.Азаркін. Психологія професійного спілкування. Вид.: Гельветика. 2021. 280с.
3. Гетьманенко Ю.О., Кушнарєнко О.П. Вплив глобалізації на розвиток ринків праці країн: міграційний дискурс. Ринок праці і зайнятість населення. 2020. №1. С. 20-25
- 4.Орбан-Лембрик Л.Е. Психологія професійної комунікації. Київ: Книга-XXI. 2021. 528с
5. Праця України у 2021 році: стат. Збірник. Київ. Державна служба статистики. 2022. 281с.
6. М'яленко В.В. Психологія професійної самореалізації молоді. Київ. 2016. 104с.
7. Шев'яков О.В. Психологічне забезпечення складних систем діяльності: навч. посібник. Київ. 2017. 244с.
- 8.Психологія праці у звичайних та екстремальних умовах: Навчальний посібник./ М.С.Корольчук, В.М.Корольчук, С.М.Миронов та ін. К. Нац. Торг. Екон. Ун. ,2015. 652с.
- 9.Чебикіна Т.М. Словник-довідник з профорієнтації: експериментальний посібник. Одеса. ПНЦ АПН України-СВД Черкасов. 2016. 43с.
9. Гіденс, Ентоні. Соціологія/ Пер. з англ. В.Шовкун, А.Олійник; Наук. Ред. О.Івашенко. К.: Основи, 1999. 756с.

Політики курсу

Політика контролю	Використовуються такі засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання: поточне опитування; тестування; виконання індивідуальних завдань та презентацій; оцінювання результатів виконаних самостійних робіт; бесіди та обговорення проблемних питань; дискусії; індивідуальні консультації; екзамен. Можливий ректорський контроль.
Політика щодо консультування	Консультації при вивченні дисципліни проводяться згідно затвердженого на кафедрі . Консультування передбачено як очно ,так і з використанням ресурсів електронного навчального курсу у середовищі електронного навчання університету.
Політика щодо перескладання	Студент має право на повторне складання модульного контролю з метою підвищення рейтингу протягом тижня після складання модульного контролю за графіком. Перескладання екзамену відбувається в терміни, визначені графіком освітнього процесу. Здобувач ВО має право на зарахування результатів навчання здобутих у неформальній чи інформальній освіті.
Політика щодо академічної доброчесності	При складанні усіх видів контролю у середовищі електронного навчання завжди активується система розпізнавання особи, що складає контроль. Усі практичні роботи у ЕНК перевіряються вбудованою системою Антиплагіат. При складанні усіх форм контролю забороняється списування, у тому числі з використанням сучасних інформаційних технологій.
Політика щодо відвідування	Відвідування занять є обов'язковим компонентом освітнього процесу. За наявності поважних причин (наприклад, хвороба, особливі потреби, відрядження, сімейні обставини, участь у програмах академічної мобільності тощо) навчання може здійснюватися за індивідуальним графіком, погодженим з деканом факультету.

СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ

Розподіл балів, які отримують студенти за курс

Модуль 1			Модуль 2			Підсумковий контроль		Разом з дисципліни
Аудиторна та самостійна робота			Аудиторна та самостійна робота			Теоретичний курс	Практичне завдання	100
Теоретичний курс (тестування)	Практична робота		Теоретичний курс (тестування)	Практична робота				
20	20		20	15		10	15	
№ лекції	Види робіт	К-ть балів	№ лекції	Види робіт	К-ть балів			
Тема 1	Практичне заняття №1	5	Тема 7	Практичне заняття №5	5			
Тема 2		5	Тема 8	Практичне заняття №6	5			
Тема 3	Практичне заняття №2	5	Тема 9					
Тема 4	Практичне заняття №3		Тема 10					
Тема 5			Тема 11					
Тема 6	Практичне заняття №4	5	Тема 12	Практичне заняття №7	15			
			Тема 13					

Розподіл оцінок

Сума балів за навчальну діяльність	Шкала ECTS	Оцінка за національною шкалою, екзамен
90-100	A	Відмінно
82-89	B	Добре
75-81	C	Добре
67-74	D	Задовільно
60-66	E	Задовільно
35-59	FX	Незадовільно з можливістю повторного складання
1-34	F	Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Затверджено рішенням кафедри ПС, протокол №1 від «29» серпня 2025 року.